

DORADZAM
ODPOWIEDZIALNIE

Niedobory witamin i mikroelementów u pacjenta

Dlaczego ważna jest suplementacja?

Wydanie I 2023

Materiał przeznaczony tylko dla farmaceutów oraz osób uprawnionych do wystawiania recept lub prowadzących obrót produktami leczniczymi.

Spis treści

	Metryczka pacjenta	3
	Rozpoznanie	5
	Zasady doboru preparatu	15
	Algorytm postępowania w aptece	19
	Przegląd preparatów	20
	Omówienie przypadku	26
	Checklista konsultacji w aptece	28
	Rozszerzona informacja o serii Centrum	29

O publikacji

Opracowanie przygotowane przez zespół 3PG na zlecenie firmy Haleon.

Niedobory witamin i mikroelementów u pacjenta - dlaczego ważna jest suplementacja?

Wydanie I 2023

autor: mgr farm. Anna Pachacz

zdjęcia: Shutterstock

Wydawnictwo Farmaceutyczne

 wydawnictwo
farmaceutyczne

Metryczka pacjenta

Do apteki zgłasza się pacjentka w wieku 65 lat. Prosi o polecenie tabletek na wzmocnienie organizmu. Chce, żeby to były witaminy, które „postawią ją na nogi”. W rozmowie z farmaceutą skarży się, że od pewnego czasu czuje się osłabiona, szybko się męczy, nie ma apetytu, a dwa dni wcześniej w kąciku ust pojawił się zajad. Pacjentka podejrzewa, że ma to związek z chorobą wirusową, którą przechodziła miesiąc wcześniej. Ponadto informuje, że nie toleruje glutenu.

Metryczka pacjenta

Tabela 1. Metryczka pacjenta.

Płeć	Kobieta
Wiek	65 lat
Choroby przewlekłe	<ul style="list-style-type: none"> nadciśnienie tętnicze, choroba refluksowa przełyku
Zgłaszany problem	<ul style="list-style-type: none"> osłabienie, ciągłe zmęczenie, zmniejszony apetyt, zajad
Stosowane leki	<ul style="list-style-type: none"> enalapryl 1 × 5 mg omeprazol 1 × 20 mg kwas acetylosalicylowy 75 mg
Informacje dodatkowe	<ul style="list-style-type: none"> nietolerancja glutenu trudności w połykaniu tabletek o dużych rozmiarach

Rozpoznanie

Istotnym elementem zapewniającym prawidłowe funkcjonowanie organizmu jest właściwie skomponowana dieta, oparta o prawidłowy bilans energetyczny i różnorodność spożywanych potraw. Odpowiednie odżywianie przyczynia się do poprawy zdrowia, zmniejsza prawdopodobieństwo wystąpienia niedoborów pokarmowych oraz zachorowania na choroby przewlekłe. Z tego powodu, tak ważne jest dostarczanie do organizmu składników odżywczych wraz z niezbędnymi witaminami i składnikami mineralnymi w odpowiednich proporcjach.

Witaminy są grupą substancji organicznych o zróżnicowanej budowie chemicznej niezbędną do właściwego funkcjonowania organizmu. Ich główną funkcją jest regulacja procesów metabolicznych. Większość witamin musi być dostarczana do organizmu wraz z pożywieniem, ponieważ nie jest on w stanie samodzielnie ich wytworzyć w wystarczających ilościach, a tylko niektóre z nich mogą być syntetyzowane w organizmie (witamina D powstaje w wyniku fotosyntezy skórnej, niacyna może tworzyć się z tryptofanu).

Witamina B₁₂ jest jedyną rozpuszczalną w wodzie witaminą, która może być magazynowana w wątrobie człowieka przez wiele lat.

Ze względu na rozpuszczalność dzielimy je na dwie grupy (EFSA, 2017):

- witaminy **lipofilowe** (rozpuszczalne w tłuszczach):
  - witamina A,
  - witamina D,
  - witamina E
  - witamina K

- witaminy **hydrofilowe** (rozpuszczalne w wodzie):
  - witaminy z grupy B,
  - biotyna,
  - witamina C.

Do rozwoju niedoborów witamin dochodzi najczęściej w wyniku nieprawidłowych nawyków dietetycznych lub niedożywienia.

Składniki mineralne odpowiadają za prawidłowe funkcjonowanie układu kostnego, krwionośnego, nerwowego i hormonalnego. Stanowią materiał budulcowy kości, zębów, skóry, włosów, witaminy B₁₂, enzymów (katalazy, transferazy), hormonów (T3, T4), związków białkowych (hemoglobiny, mioglobiny) oraz współtworzą związki stanowiące mediatory energetyczne organizmu (ATP, ADP, AMP). Wszystkie makroelementy są niezbędne do prawidłowego funkcjonowania organizmu i muszą być dostarczane z pożywieniem, ponieważ organizm nie jest w stanie sam ich produkować. Spośród mikroelementów tylko niektóre są niezbędne (np. jod, żelazo), a nadmiar niektórych może być toksyczny (m.in. selenu, miedzi, fluoru).

Ze względu na zapotrzebowanie organizmu dzieli się je na dwie grupy (MSD Manual Professional Version, 2023):

- **makroelementy:**
  - wapń, magnez, sód, potas, fosfor, chlor,
- **mikroelementy (pierwiastki śladowe):**
  - miedź, mangan, fluor, selen, jod, cynk, żelazo, chrom, molibden, bor, krzem.

Zapotrzebowanie organizmu na witaminy i mikroelementy

Szczegółowe normy spożycia witamin i składników mineralnych zostały opracowane przez ekspertów Europejskiego Urzędu ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA).

Każdy niezbędny składnik posiada przypisane wskazane wartości w odniesieniu do poszczególnych grup wiekowych oraz płci. Poszczególne normy posługują się następującymi wskaźnikami (EFSA, 2019):

- **średnie zapotrzebowanie (AR, Average Requirement)** - informuje, jaka ilość danego składnika pokrywa zapotrzebowanie ok. 50% zdrowych i prawidłowo odżywionych osób w danej grupie (spożycie danego składnika nie powinno być mniejsze od wartości AR, ponieważ może to prowadzić do powstania dużych niedoborów),
- **zalecane spożycie (RDA, Recommended Dietary Allowances)** - informuje, jaka ilość danego składnika pokrywa dzienne zapotrzebowanie u 97-98% zdrowych osób,
- **wystarczające spożycie (AI, Adequate Intake)** - ilość ustalana na podstawie danych eksperymentalnych lub obserwacji przeciętnego spożycia żywności przez osoby zdrowe i prawidłowo odżywione, podawana, gdy ustalenie normy AR jest niemożliwe,

- **referencyjny poziom spożycia (DRV, Dietary reference values)** - określa szacunkową, potrzebną ilość energii i składników odżywczych (tłuszczy, węglowodanów, białka, wody, witamin, mikroelementów) dla poszczególnych grup (kobiety, mężczyźni, dzieci) w zależności od wieku i płci. Wskaźnik DRV stosuje się w celu oceny jakości żywieniowej diet, do planowania diet (np. posiłków szkolnych), tworzenia wytycznych żywieniowych, w doradztwie dietetycznym, opracowywaniu polityki żywieniowej i żywnościowej.

Na stronie EFSA pod adresem internetowym <https://multimedia.efsa.europa.eu/drvs/index.htm> znajduje się interaktywna wyszukiwarka zalecanych norm żywieniowych.

Eksperti EFSA określili również maksymalne spożycie poszczególnych składników, które nie powoduje ryzyka niekorzystnych skutków zdrowotnych. W tym celu wprowadzili dwa poziomy spożycia:

- **górną tolerowaną ilość spożycia (UL, Tolerable Upper Intake Level)** - określa maksymalne dzienne spożycie danego składnika ze wszystkich źródeł (żywności, wody pitnej, suplementów diety), które nie wywołuje niekorzystnych dla zdrowia efektów u prawie wszystkich osób (97,5%) w danej populacji,
- **bezpieczne spożycie (SI, Safe intake)** - dzienne spożycie składnika odżywczego, które nie powoduje niekorzystnych skutków zdrowotnych. SI może być określony w przypadku, kiedy nie można ustalić UL.

Dzienne zapotrzebowanie na makroelementy powinno przekraczać 100 mg i nie może przekraczać 100 mg w przypadku mikroelementów. Pamiętaj, że zarówno zbyt mała, jak i zbyt duża podaż witamin i minerałów może być niebezpieczna dla zdrowia.

W Tabeli 2 przedstawiono dzienne zapotrzebowanie osoby dorosłej na niektóre witaminy i mikroelementy (MSD Manual Professional Version, 2022, Oregon State University, 2023).

▪ **Tabela 2. Zalecanie dzienne zapotrzebowanie osoby dorosłej na witaminy i mikroelementy (MSD Manual Professional Version, 2022, Oregon State University, 2023).**

Składnik	Zalecane dzienne spożycie dla osoby dorosłej (RDA)
WITAMINY	
Witamina A	700 µg - kobiety 900 µg - mężczyźni (równoważnik retinolu)
Witamina B₁ (tiamina)	1,1 mg - kobiety 1,2 mg - mężczyźni
Witamina B₂ (ryboflawina)	1,1 mg - kobiety 1,3 mg - mężczyźni
Witamina B₃ (niacyna, witamina PP, nikotynamid)	14 mg - kobiety 16 mg - mężczyźni (jako ekwiwalent niacyny)
Witamina B₅ (kwas pantotenowy)	nie ustalono RDA AI: 5 mg
Witamina B₆ (pirydoksyna)	1,3 - 1,5 mg - kobiety 1,3 - 1,7 mg - mężczyźni
Witamina B₇ (biotyna)	nie ustalono RDA AI: 30 µg/dzień
Witamina B₉ (kwas foliowy)	400 µg (równoważnik folianów)
Witamina B₁₂ (kobalamina)	2,4 µg
Witamina C	75 mg - kobiety 90 mg - mężczyźni
Witamina D	15 µg = 600 IU 20 µg = 800 IU (powyżej 71. r.ż)
Witamina E	15 mg = 22,5 IU (dla α-tokoferolu)
Witamina K	nie ustalono RDA AI: 90 µg - kobiety 120 µg - mężczyźni
MIKROELEMENTY	
Żelazo	8 mg - osoby powyżej 50. r.ż. 18 mg - kobiety 19.-50. r.ż. 10 mg - mężczyźni 19-50 r.ż.
Jod	150 µg
Miedź	900 µg
Cynk	8 mg - kobiety 11 mg - mężczyźni
Selen	55 µg
Chrom	nie określono RDA, AI: 20-35 µg/dzień

Przyczyny niedoborów witamin i składników mineralnych u seniorów

Grupę osób szczególnie narażonych na niedobory witaminowe stanowią seniorzy. Ich dieta często jest niewystarczająca, aby uzupełnić niedobory odżywcze, a charakterystyczne jej cechy to (Marra et al., 2018, NIH, 2021):

- mniejsze spożycie owoców, warzyw i produktów nabiałowych,
- nadmierne spożycie sodu, fosforu i witamin antyoksydacyjnych,
- zbyt niska podaż witamin z grupy B, potasu, cynku, żelaza, magnezu, selenu i chromu.

Do czynników, które mogą wpływać na wystąpienie niedoborów pokarmowych u seniorów należą (Volkert et al., 2019):

- **zaburzenia fizjologiczne** - spowolniony metabolizm wpływa na słabsze odczuwanie głodu, wolniejszą perystaltykę jelit, a w konsekwencji pogorszenie wchłaniania składników odżywczych,
- **choroby zębów i przyzębia, braki w uzębieniu** - są przyczyną problemów z pobieraniem pokarmów i zmniejszeniem różnorodności spożywanych posiłków,
- **choroby układu pokarmowego** i zaburzenia aktywności enzymów trawiennych - powodują dłuższe zaleganie treści pokarmowej i prowadzą do zaburzeń wchłaniania składników odżywczych dostarczanych z posiłkiem,
- **zanik smaku i węchu** - powodują zmniejszenie przyjemności z jedzenia,
- **zaburzenia emocjonalne** - skutkują problemami z myśleniem, poczuciem czasu, regularnym spożywaniem posiłków i nieprzywiązywaniem wagi co do ich jakości,
- **przygnębianie lub stany depresyjne** - powodują spadek łaknienia,
- **czynniki ekonomiczne** - brak środków finansowych na zakup żywności o odpowiedniej jakości.

Na wystąpienie niedoborów witamin i mikroelementów mogą również wpływać zażywane przez pacjenta **leki**.

W Tabeli 3 przedstawiono przykłady interakcji witamin i mikroelementów z lekami oraz zalecenia farmaceuty w jaki sposób im zapobiegać (Prescott J.D. et al. 2018, MSD Manual Professional Version, 2023, Oregon State University, 2023, Marra et al., 2018, Yetley, 2007).

▪ **Tabela 3. Przykłady leków powodujących niedobory witamin lub mikroelementów (Yetley, 2007, Professional Version, 2023, Oregon State University, 2023, Prescott J.D. et al. 2018, Marra et al., 2018).**

Leki	Efekt działania	Zalecenia farmaceuty
inhibitory pompy protonowej (omeprazol, pantoprazol, lansoprazol, esomeprazol, dexlanzoprazol)	zaburzają wchłanianie witaminy B ₁₂ , wapnia, magnezu i żelaza	konieczny odstęp min. 2 godziny pomiędzy zażyciem żelaza i lekiem, należy rozważyć suplementację witaminy B ₁₂ oraz wapnia, najlepiej w postaci cytrynianu
izoniazyd	zaburza metabolizm witaminy B ₃ i B ₆	podczas długotrwałego leczenia izoniazydem może być konieczna suplementacja witamin B ₃ i B ₆
metotreksat	może prowadzić do niedoboru kwasu foliowego	konieczna suplementacja kwasem foliowym
przeciwpadaczkowe (karbamazepina, fenobarbital, fenytoina)	mogą zaburzać metabolizm witaminy D ₃ , B ₆	należy unikać stosowania dużych dawek witaminy B ₆ oraz suplementować witaminę D ₃
metformina, kolchicina	zaburzają wchłanianie witaminy B ₁₂	konieczne jest monitorowanie poziomu witaminy B ₁₂
przeciwzakrzepowe (warfaryna)	zmniejszają wchłanianie witamin K, E	zaleca się, aby osoby spożywały odpowiednią ilość witaminy K (90 µg/dzień dla kobiet i 120 µg/dzień dla mężczyzn), ponieważ dieta uboga w witaminę K stanowi potencjalne ryzyko wystąpienia krwawień, ponadto suplementacja witaminy E zwiększa ryzyko krwawienia
tetracykliny	zmniejszają wchłanianie żelaza	konieczny odstęp min. 2 godziny pomiędzy zażyciem antybiotyku i suplementu
lewotyroksyna	tworzy z żelazem nierozpuszczalny kompleks	konieczny odstęp min. 2 godziny pomiędzy zażyciem hormonu i żelaza
leki moczopędne (hydrochlorotiazyd, indapamid)	zmniejszają stężenie cynku w surowicy, od którego zależy prawidłowa percepcja smaku	konieczne jest monitorowanie poziomu cynku
cyprofloksacyna, lewofloksacyna, moksyfloksacyna	zmniejszenie wchłaniania zarówno antybiotyku oraz żelaza i cynku (w jelicie tworzą się niewchłanianne chelaty)	antybiotyk należy zażyć 2 godziny przed lub 6 godzin po spożyciu żelaza i cynku z pożywienia lub suplementów

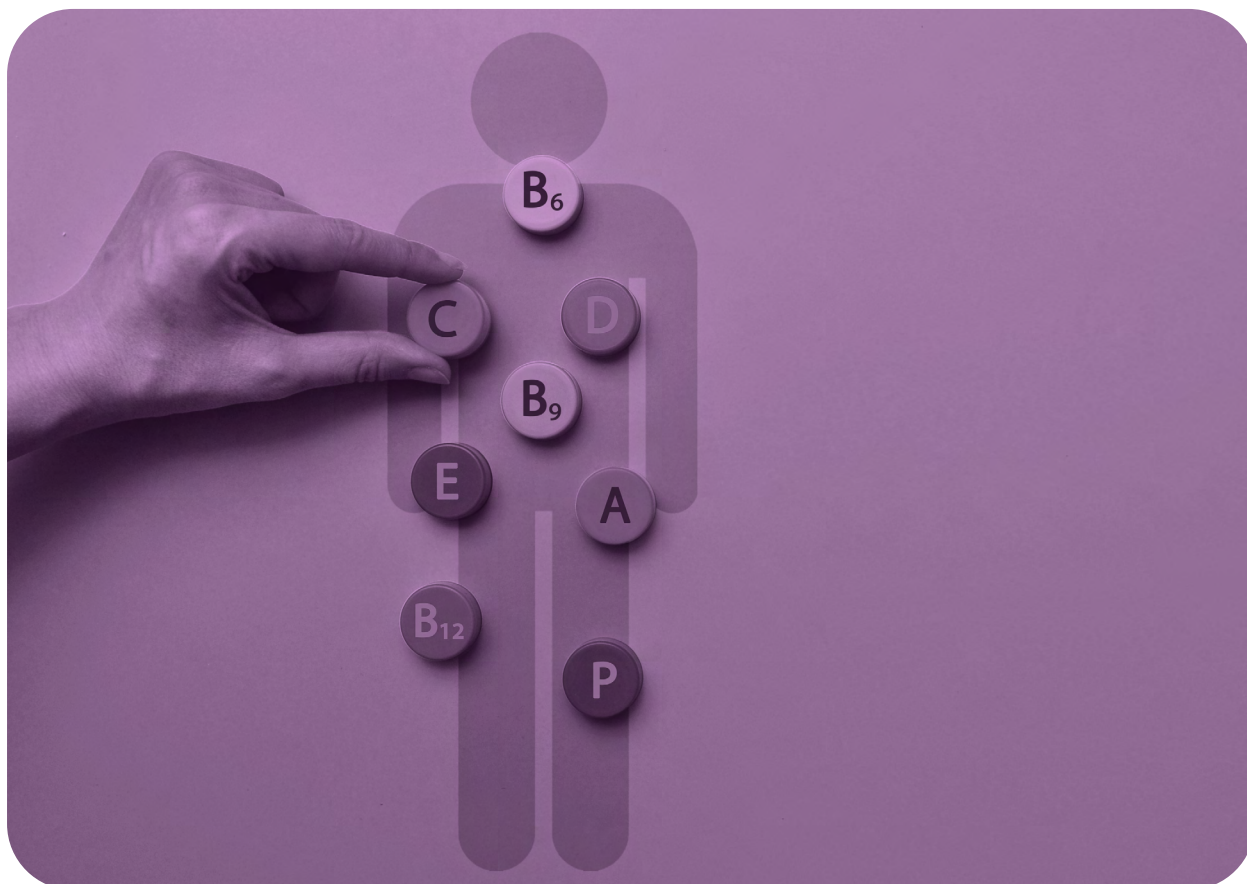
Skutki niedoborów witamin i składników mineralnych

Niedobory witamin i składników mineralnych mogą prowadzić do osłabienia organizmu, obniżenia odporności i wystąpienia wielu chorób. Można je podzielić, w zależności od przyczyny i skali występowania, na hipowitaminozę i awitaminozę (MSD Manual Professional Version, 2022).

Hipowitaminoza charakteryzuje się wystąpieniem objawów wskazujących na niedobór jednej lub wielu witamin w organizmie, a najczęstszą jej przyczyną jest źle zbilansowana dieta. Nieuzupełniony i długotrwały niedobór danej witaminy powoduje choroby (**awitaminozy**), co stanowi zagrożenie dla zdrowia i życia.

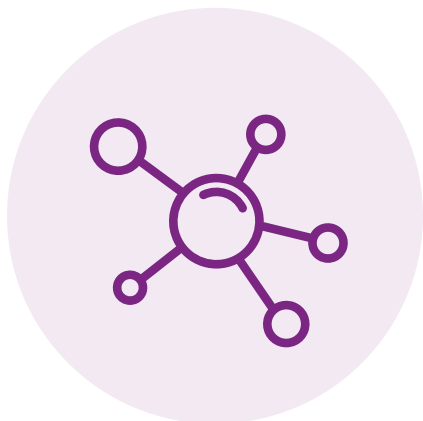
Awitaminoza to brak w organizmie jednej lub kilku witamin, spowodowany nieprawidłowym odżywianiem lub niedostępnością pokarmu. Do chorób spowodowanych awitaminozą należą pelagra, choroba beri-beri, szkorbut, krzywica i ślepotę zmierzchowa.

Objawy niedoboru witamin i mikroelementów przedstawiono w Tabeli 4 (MSD Manual Professional Version, 2022; Oregon State University, 2023).

▪ **Tabela 4. Objawy niedoboru witamin i mikroelementów (MSD Manual Professional Version, 2022; Oregon State University, 2023)**

Składnik	Objawy niedoboru
WITAMINY	
Witamina A	ślepotą zmierzchowa , suchość spojówek, zwiększona podatność na infekcje
Witamina B₁ (tiamina)	choroba beri-beri - zaburzenia neurologiczne (drętwienie, mrowienie), ogólne osłabienie organizmu, niewydolność krążenia, obrzęki
Witamina B₂ (ryboflawina)	ból i obrzęk języka, złuszczenie się błon śluzowych, zajady, łojotokowe zapalenie skóry, zwyrodnienie wątroby
Witamina B₃ (niacyna, witamina PP, nikotynamid)	pelagra - przebarwienia skóry po ekspozycji na słońce, biegunki, demencja, zaburzenia układu trawiennego, nerwowego i skórne (wysypka, rumień, owrzodzenia)
Witamina B₅ (kwas pantotenowy)	drętwienie i pieczenie rąk i nóg, zmęczenie
Witamina B₆ (pirydoksyna)	drażliwość, depresja, zajady
Witamina B₇ (biotyna)	wypadanie włosów, wysypka wokół ust, oczu i nosa, stany zapalne skóry
Witamina B₉ (kwas foliowy)	niedokrwistość megaloblastyczna, owrzodzenia śluzówki jamy ustnej, zmiany w pigmentacji skóry, włosów i paznokci
Witamina B₁₂ (kobalamina)	niedokrwistość megaloblastyczna, mrowienie kończyn, zaburzenia pamięci, ból języka, utrata apetytu
Witamina C	szkorbut - zmęczenie, podskórne krwawienia, siniaki, powolne gojenie się ran, wypadanie włosów i zębów, ból i obrzęk stawów
Witamina D	krzywica , osteoporoza, spadek odporności, osłabienie mięśni
Witamina E	zaburzenia równowagi, neuropatia obwodowa, osłabienie mięśni, uszkodzenie siatkówki oka
Witamina K	krwawienia z nosa i dziąseł, zaburzenia krzepnięcia, zmiany kostne
MIKROELEMENTY	
Żelazo	zmęczenie, osłabienie, bladość skóry, kołatanie serca, zespół niespokojnych nóg
Jod	powiększenie tarczycy (wole), upośledzenie umysłowe
Miedź	anemia, osteoporoza, hipopigmentacja włosów, zaburzenia neurologiczne
Cynk	opóźnienie wzrostu, utrata apetytu, wypadanie włosów, upośledzenie odporności
Selen	wypadanie włosów, obniżenie poziomu koncentracji, zaburzenia libido
Chrom	przypuszczalnie upośledzenie tolerancji glukozy

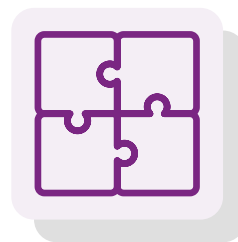

Zapobieganie niedoborom witamin i minerałów

Niedoborom składników odżywczych można zapobiegać przede wszystkim poprzez spożywanie urozmaiconej diety, opartej na różnorodnych produktach spożywczych (warzywa, owoce, produkty z pełnego ziarna, produkty strączkowe, produkty mleczne, ryby i chude mięso), żywność wzbogaconą oraz stosowanie okresowo suplementów diety.

Piśmiennictwo:

- MSD Manual Professional Version. (2022). *Overview of Vitamins*. Aktualizacja: 11.2022. Pobrano z: <https://www.msmanuals.com/professional/nutritional-disorders/vitamin-deficiency-dependency-and-toxicity/overview-of-vitamins>
- MSD Manual Professional Version. (2023). *Nutrient-Drug Interactions*. Aktualizacja: 02.2023. Pobrano z: <https://www.msmanuals.com/professional/nutritional-disorders/nutrition-general-considerations/nutrient-drug-interactions>
- MSD Manual Professional Version. (2022). *Overview of Vitamins*. Aktualizacja: 02.2023. Pobrano z: <https://www.msmanuals.com/professional/nutritional-disorders/nutrition-general-considerations/overview-of-nutrition>
- BakerLD, MansonJE, RappSR, et al. Effects of cocoa extract and a multivitamin on cognitive function: A randomized clinical trial. *Alzheimer's Dement*. 2023. 19:1308-1319. <https://doi.org/10.1002/alz.12767>
- Oregon State University. (2023). *Micronutrient Information Center*. Dostęp: 02.07.2023. Pobrano z <https://lpi.oregonstate.edu/mic>
- Wierzejska R. E. (2021). Dietary Supplements-For Whom? The Current State of Knowledge about the Health Effects of Selected Supplement Use. *International journal of environmental research and public health*, 18(17), 8897. <https://doi.org/10.3390/ijerph18178897>
- National Institutes on Aging. *Vitamins and Minerals for Older Adults*. Dostęp: 5.07.2023. <https://www.nia.nih.gov/health/vitamins-and-minerals-older-adults>
- EFSA (European Food Safety Authority), 2017. Dietary Reference Values for nutrients. Summary Report. EFSA supporting publication 2017: e15121. 98pp. Pobrano z: <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.2903/sp.efsa.2017.e15121>
- https://www.shutterstock.com/shutterstock/photos/654510328/display_1500/stock-vector-mineral-vitamin-supplement-icons-health-benefit-flat-vector-icon-set-text-letter-logo-isolated-654510328.jpg
- Zhang, F. F., Barr, S. I., McNulty, H., Li, D., & Blumberg, J. B. (2020). Health effects of vitamin and mineral supplements. *BMJ (Clinical research ed.)*, 369, m2511. <https://doi.org/10.1136/bmj.m2511>
- Prescott, J. D., Drake, V. J., & Stevens, J. F. (2018). Medications and Micronutrients: Identifying Clinically Relevant Interactions and Addressing Nutritional Needs. *The Journal of pharmacy technology: jPT: official publication of the Association of Pharmacy Technicians*, 34(5), 216–230. <https://doi.org/10.1177/8755122518780742>
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 9 października 2007 r. w sprawie składu oraz oznakowania suplementów diety pobrano z: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230000079/O/D20230079.pdf>
- Marra, M. V., & Bailey, R. L. (2018). Position of the Academy of Nutrition and Dietetics: Micronutrient Supplementation. *Journal of the Academy of Nutrition and Dietetics*, 118(11), 2162–2173. <https://doi.org/10.1016/j.jand.2018.07.022>
- Yetley E. A. (2007). Multivitamin and multimineral dietary supplements: definitions, characterization, bioavailability, and drug interactions. *The American journal of clinical nutrition*, 85(1), 269S–276S. <https://doi.org/10.1093/ajcn/85.1.269S>

Zasady doboru preparatu

W kwestii wyboru preparatu witaminowego dla pacjenta ważne jest ustalenie czy wystarczające będzie uzupełnienie niedoborów pokarmowych poprzez przyjmowanie suplementu diety, czy może konieczna będzie wizyta u lekarza w celu przeprowadzenia diagnostyki i zastosowania leczenia przyczynowego.

Suplement diety możesz polecić osobom (Marra et al., 2018):

- zdrowym, które nie dostarczają z pożywieniem zalecanych ilości określonych składników - jako uzupełnienie diety, np. witaminę B₁₂ osobom na diecie wegańskiej,
- chorym, które przyjmują leki - jako wsparcie leczenia np. magnez osobom z chorobami układu sercowo-naczyniowego,
- cierpiącym na nietolerancję laktozy (w 20-40% przypadków dotyczy osób starszych, z tego powodu seniorzy eliminują produkty mleczne co uniemożliwia pokrycie zapotrzebowania na wapń),
- kobietom po menopauzie (przy niedoborze wapnia i witaminy D₃).

Cel i bezpieczeństwo stosowania preparatów wielowitaminowo-mineralnych u osób w podeszłym wieku

Podczas rozmowy z pacjentem poinformuj go, że celem stosowania suplementów diety jest uzupełnienie niedoborów witamin i minerałów związanych z niewystarczającą podażą składników odżywczych oraz wzmocnienie organizmu w procesie rekonwalescencji.

Codziennie stosowanie preparatów multiwitaminowych może także wpływać na zachowanie lub poprawę funkcji poznawczych u osób starszych, co zostało potwierdzone w badaniu COSMOS Mind 2022 (Cocoa Supplement and Multivitamin

Outcomes Study of the Mind). Było to randomizowane, podwójnie zaślepienie badanie, które trwało 3 lata. Brały w nim udział 2262 osoby powyżej 65 roku życia. Uczestnicy podzieleni zostali na 4 grupy.

Pierwsza grupa przyjmowała codziennie preparat multiwitaminowy **Centrum Silver** (formulacja dostępna w USA) wraz z ekstraktem kakaowym, druga grupa przyjmowała tylko ekstrakt kakaowy, trzecia grupa stosowała tylko preparat Centrum Silver, a czwarta grupa przyjmowała placebo. Na początku badania, a następnie raz w roku dokonywano oceny funkcji poznawczych (brano pod uwagę pamięć epizodyczną odnoszącą się do niedawnych wspomnień, przeszłych wydarzeń i doświadczeń oraz funkcje wykonawcze związane z planowaniem, organizacją, koordynacją, wdrożeniem i oceną różnych czynności). Pierwszorzędowy punkt końcowy stanowił wpływ ekstraktu kakaowego na funkcje poznawcze w porównaniu z placebo (nie udowodniono istnienia znaczącej poprawy wynikającej z podawania ekstraktu kakaowego). Drugorzędowy punkt końcowy stanowił wpływ multiwitamin na funkcje poznawcze w porównaniu z placebo (zaobserwowano znaczącą poprawę przy codziennej suplementacji preparatem Centrum Silver). Dodatek ekstraktu z kakao nie wpłynął na zwiększenie korzyści ze stosowania takiego połączenia (Baker et al., 2019).

Suplementy diety to preparaty wieloskładnikowe, zawierające takie substancje jak (Wierzejska R., 2021, NIA, 2023):

- witaminy,
- składniki mineralne,
- aminokwasy,
- kwasy tłuszczowe,
- błonnik,
- probiotyki,
- prebiotyki,
- ekstrakty roślinne.

Preparaty te muszą być bezpieczne i oznakowane zgodnie z obowiązującymi przepisami. **Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 9 października 2007 r. w sprawie składu oraz oznakowania suplementów diety** (Dz. U. z 2023 r., poz. 79) określa jakie witaminy i składniki mineralne mogą być stosowane w produkcji suplementów diety (wykaz w załączniku numer 1) oraz ich formy chemiczne (wykaz

w załączniku numer 2), a także kryteria czystości oraz poziom witamin i składników mineralnych. Zgodnie z rozporządzeniem, w produkcji suplementów diety można stosować:

- **13 witamin** (witamina A, C, D, E, K, tiamina, ryboflawina, niacyna, kwas pantotenowy, B₆, kwas foliowy, B₁₂, biotyna),
- **17 składników mineralnych** (11 mikroelementów: żelazo, miedź, jod, cynk, selen, chrom, mangan, molibden, bor, krzem, fluorek i 6 makroelementów: wapń, magnez, potas, sód, chlorek, fosfor).

Ilość w dziennej porcji produktu, w przypadku witamin i składników mineralnych, powinna pokrywać nie mniej niż 15% ilości zalecanej do spożycia w ciągu dnia.

Ryzyko związane ze spożywaniem suplementów diety może wynikać z następujących przyczyn (Wierzejska R., 2021, Marra et al., 2018):

- spożycie zbyt dużych ilości witamin i składników mineralnych spowodowane jednoczesnym stosowaniem kilku preparatów zawierających te same składniki,
- stosowanie nieodpowiedniego suplementu (np. u osób palących papierosy suplementacja β -karotenem zwiększa ryzyko wystąpienia nowotworów płuc),
- wystąpienie interakcji pomiędzy składnikami suplementu, żywnością i lekami (witamina K wpływa na zwiększenie krzepliwości krwi, działa antagonistycznie w stosunku do leków przeciwzakrzepowych, np. warfaryny),
- przekraczanie zalecanej przez producenta dziennej porcji do spożycia (szkodliwy dla zdrowia może być nadmiar witaminy A, β -karotenu, miedzi, fluoru, jodu, żelaza, manganu, cynku, dlatego warto sprawdzać na etykiecie ich ilości podawane jako procent realizacji dziennej referencyjnej wartości spożycia).

Osoby prawidłowo odżywiające się nie mają potrzeby zażywania suplementów diety z wyjątkiem witaminy D₃, a u kobiet w wieku rozrodczym kwasu foliowego.

Przed wyborem kompleksu witamin i minerałów warto poznać ogólne zasady ich łączenia, ponieważ niektóre połączenia są korzystne dla przyswajania związków, a inne nie. Zasady prawidłowego łączenia witamin i minerałów przedstawiono w Tabeli 5 (Marra et al., 2018, MSD Manual Professional Version, 2023).

▪ **Tabela 5. Zasady prawidłowego łączenia witamin i minerałów (Marra et al., 2018, MSD Manual Professional Version, 2023).**

Połączenie	Efekt
Cynk i witamina B ₃	Wzrost przyswajalności cynku.
Cynk i witamina B ₆	Niedobór witaminy B ₆ może wpłynąć na zwiększone zapotrzebowanie organizmu na cynk, co prowadzi do jego niedoborów.
Żelazo i witamina C	Witamina C zwiększa wchłanianie żelaza pochodzenia roślinnego.
Żelazo i witamina E	Jednoczesne przyjmowanie żelaza i witaminy E wpływa na zmniejszenie wchłaniania witaminy E, dlatego należy rozdzielić przyjmowanie tych związków w czasie.
Witamina D ₃ i wapń	Witamina D ₃ zwiększa wchłanianie wapnia.
Witamina A i D ₃	Nadmiar witaminy A może zmniejszyć wchłanianie witaminy D ₃ .
Żelazo i cynk	Duże dawki żelaza zmniejszają wchłanianie cynku.
Cynk i miedź	Duże dawki cynku zmniejszają wchłanianie miedzi.
Foliany i witamina B ₁₂	Witamina B ₁₂ jest niezbędna w metabolizmie folianów, a jej niedobór może powodować niedobór folianów (i na odwrót).
Witamina C	Zmniejsza wchłanianie witaminy B ₁₂

Preferencje pacjenta

Zgodnie z rekomendacjami ESPEN (*European Society for Clinical Nutrition and Metabolism*) z 2019 roku, wybór odpowiedniego preparatu powinien być podyktowany osobistymi preferencjami pacjenta dotyczącymi smaku i przeznaczenia produktu (Volkert et al, 2019).

Piśmiennictwo:

- Baker, L. D., Rapp, S. R., Shumaker, S. A., Manson, J. E., Sesso, H. D., Gaussoin, S. A., Harris, D., Caudle, B., Pleasants, D., Espeland, M. A., & COSMOS-Mind Research Group (2019). Design and baseline characteristics of the cocoa supplement and multivitamin outcomes study for the Mind: COSMOS-Mind. *Contemporary clinical trials*, 83, 57–63. <https://doi.org/10.1016/j.cct.2019.06.019>
- Wierzejska, R.E. Dietary Supplements - For Whom? The Current State of Knowledge about the Health Effects of Selected Supplement Use. *Int. J. Environ. Res. Public Health* 2021, 18, 8897. <https://doi.org/10.3390/ijerph18178897>
- Volkert, D., Beck, A. M., Cederholm, T., Cruz-Jentoft, A., Goisser, S., Hooper, L., Kiesswetter, E., Maggio, M., Raynaud-Simon, A., Sieber, C. C., Sobotka, L., van Asselt, D., Wirth, R., & Bischoff, S. C. (2019). ESPEN guideline on clinical nutrition and hydration in geriatrics. *Clinical nutrition* (Edinburgh, Scotland), 38(1), 10–47. <https://doi.org/10.1016/j.clnu.2018.05.024>
- Marra, M. V., & Bailey, R. L. (2018). Position of the Academy of Nutrition and Dietetics: Micronutrient Supplementation. *Journal of the Academy of Nutrition and Dietetics*, 118(11), 2162–2173. <https://doi.org/10.1016/j.jand.2018.07.022>

Algorytm postępowania w aptece

Algorytm postępowania w aptece - jak prawidłowo dobrać odpowiedni preparat witaminowy dla pacjenta:

1. Oceń stan odżywienia pacjenta.
2. Oceń wskazania do diagnostyki i leczenia.
3. Oceń czy stosowanie suplementu jest właściwe w przypadku problemu zgłaszanego przez pacjenta.
4. Ustal, jakie porcje substancji powinien zawierać suplement diety, aby zapewnić skuteczną suplementację.
5. Sprawdź, czy suplement diety nie zawiera ewentualnych składników, których pacjent unika w diecie (np. glutenu, laktozy).
6. Przekaż pacjentowi informacje na temat sposobu przyjmowania suplementu diety (witaminy A, D, E, K powinny być przyjmowane razem z tłustym posiłkiem, a żelazo najlepiej wchłania się na pusty żołądek).
7. Przekaż pacjentowi informacje na temat czasu suplementacji (witaminy rozpuszczalne w wodzie nie ulegają magazynowaniu i powinny być dostarczane każdego dnia, a witaminy rozpuszczalne w tłuszczach nie muszą być przyjmowane codziennie, gdyż ulegają kumulacji w wątrobie i istnieje ryzyko ich przedawkowania).
8. Upewnij się, że składniki suplementu diety nie wchodzi w interakcje z innymi preparatami przyjmowanymi obecnie przez pacjenta (wzmoczona suplementacja cynkiem zaburza wchłanianie magnezu, dlatego pacjent powinien rozpocząć suplementację cynkiem dopiero po uzupełnieniu niedoborów magnezu).
9. Poinformuj pacjenta, że stosowanie substancji o właściwościach absorpcyjnych (węgiel leczniczy, błonnik) ogranicza wchłanianie witamin i minerałów.
10. Doradź pacjentowi, aby rozważył zmianę diety, trybu życia i szkodliwych nawyków (palenie tytoniu, nadużywanie alkoholu).

Piśmiennictwo:

Volkert, D., Beck, A. M., Cederholm, T., Cruz-Jentoft, A., Goisser, S., Hooper, L., Kiesswetter, E., Maggio, M., Raynaud-Simon, A., Sieber, C. C., Sobotka, L., van Asselt, D., Wirth, R., & Bischoff, S. C. (2019). ESPEN guideline on clinical nutrition and hydration in geriatrics. *Clinical nutrition (Edinburgh, Scotland)*, 38(1), 10–47. <https://doi.org/10.1016/j.clnu.2018.05.024>

Przegląd preparatów

Wszystkie preparaty witaminowo-mineralne to suplementy diety, a ich duża ilość oraz podobieństwo składów sprawiają, że wybór właściwego nie jest łatwy i oczywisty.

Istnieje kilka czynników, które warunkują odpowiednie dobranie kompleksu witamin i minerałów. Należą do nich (Volkert et al, 2019):

- wiek,
- stan zdrowia,
- osobiste preferencje,
- uzupełnienie poszczególnych witamin w organizmie,
- postać witamin.

Pacjentowi w wieku podeszłym zazwyczaj brakuje wielu substancji odżywczych, dlatego dużym ułatwieniem w suplementacji będzie możliwość dostarczenia wszystkich niezbędnych substancji, w odpowiednich porcjach, w jednej tabletkie lub kapsułce. Osobom, które mają problem z połykaniem możesz polecić preparaty w formie tabletek musujących do rozpuszczania w wodzie, syropy lub toniki. Rekomendując preparat multiwitaminowy zwróć uwagę na zawartość glutenu, laktozy i cukru, co jest szczególnie ważne w przypadku pacjentów chorych na celiakię, osób z nietolerancją laktozy i diabetyków.

Ponadto suplementy diety z określonym przeznaczeniem lub działaniem zawierają takie składniki jak:

- „na serce” - witaminy z grupy B, witamina E, witamina C, cynk,
- „na ciśnienie krwi” - potas, magnez, wyciąg z głogu, witamina B₆,
- „na odporność” - witamina C, selen, cynk, wyciąg z kwiatów czarnego bzu,
- „na kości” - wapń, witamina D₃, witamina K,
- „dla pracy mięśni i mózgu” - magnez i potas,
- „na wzrok” - luteina,
- „na pamięć” - miłorząb japoński, lecytyna,
- „na energię” - żeń-szeń, kofeina,
- „dla kobiet” - ekstrakt z ziela skrzypu polnego,
- „dla mężczyzn” - wyciąg z liści mate, korzeń żeń-szenia, kłącze imbiru.

Warto pamiętać, że niektóre suplementy zawierają w jednej tabletkie tylko 200 jednostek witaminy D₃, dlatego niezbędna będzie dodatkowa suplementacja tej witaminy.

W Tabeli 6 przedstawiono przykłady wieloskładnikowych suplementów diety zawierających witaminy i mikroelementy (na podstawie stron aptek internetowych Gemini, DOZ).

▪ **Tabela 6. Wybrane preparaty witaminowo-mineralne (na podstawie stron aptek internetowych Gemini, DOZ).**

Nazwa i postać	Składniki	Zalecane spożycie	Informacje dodatkowe
Vitaminall, witaminy i minerały (11 witamin i 11 składników mineralnych) kapsułki	witamina A, witamina B ₃ , witamina B ₁ , witamina B ₂ , kwas pantotenowy, witamina B ₆ , biotyna, witamina B ₁₂ , witamina C, witamina D ₃ , witamina E, potas, magnez, wapń, żelazo, mangan, miedź, kwas foliowy, cynk, jod, chrom, selen	2 kapsułki dziennie	<ul style="list-style-type: none"> może zawierać pochodne: zbóż zawierających gluten, mleka, soi
Centrum Kompletnie od A do Z (13 witamin i 11 składników mineralnych) tabletki	witamina A, witamina E, witamina C, witamina K, tiamina, ryboflawina, witamina B ₆ , witamina B ₁₂ , witamina D ₃ , biotyna, kwas foliowy, niacyna, kwas pantotenowy, wapń, fosfor, magnez, cynk, jod, miedź, mangan, chrom, molibden, selen, żelazo	1 tabletkę dziennie	<ul style="list-style-type: none"> bogaty skład - zestaw 24 witamin i składników mineralnych, tabletki posiadają specjalną powłoczkę, aby ułatwić jej połykanie, tabletki można podzielić wzdłuż linii
Centrum Immuno Vitamin C Max (9 witamin i 6 składników mineralnych) saszetki	witamina C 1000 mg, witamina D, tiamina, ryboflawina, niacyna, witamina B ₆ , kwas foliowy, witamina B ₁₂ , kwas pantotenowy, wapń, potas, cynk, magnez, chrom, mangan	1 saszetka dziennie (proszek z saszetki należy rozpuścić w szklance wody)	<ul style="list-style-type: none"> postać musującego proszku w saszetkach może stanowić alternatywę dla tradycyjnych kapsułek, czy tabletek o wysokiej zawartości witaminy C, w szczególności w przypadku problemów z połykaniem lub dla osób preferujących formę płynu, rozpuszczalny nawet w zimnej wodzie, smak pomarańczowy

Nazwa i postać	Składniki	Zalecane spożycie	Informacje dodatkowe
Falvit (zawiera 12 witamin i 9 składników mineralnych) tabletki	witamina C, niacyna, witamina E, kwas pantotenowy, witamina B ₆ , ryboflawina, tiamina, witamina A, kwas foliowy, biotyna, witamina K, witamina D, witamina B ₁₂ , wapń, magnez, żelazo, cynk, mangan, jod, chrom, molibden, selen	1 tabletkę dziennie podczas posiłku lub bezpośrednio po nim	<ul style="list-style-type: none"> ze względu na niską zawartość witaminy D₃ (200 j.m.) – w przypadku stwierdzenia jej niedoborów warto rozważyć dodatkową suplementację witaminą D₃
Gerivait Pharmaton (11 witamin i 6 składników mineralnych) kapsułki	wyciąg suchy z korzenia żeń-szenia , witamina A, witamina D, witamina E, witamina C, tiamina, ryboflawina, niacyna, witamina B ₆ , kwas foliowy, witamina B ₁₂ , biotyna, kwas pantotenowy, magnez, żelazo, cynk, miedź, mangan, selen	1 tabletkę dziennie, najlepiej rano podczas posiłku	<ul style="list-style-type: none"> ze względu na niską zawartość witaminy D₃ (200 j.m.) – w przypadku stwierdzenia jej niedoborów warto rozważyć dodatkową suplementację witaminą D₃, w przypadku stosowania leków należy skonsultować przyjmowanie preparatu zawierającego żeń-szeń z lekarzem
Centrum Immuno (4 witaminy i 2 składniki mineralne) kapsułki	ekstrakt z owoców czarnego bzu , witamina A, witamina D ₃ , witamina E, witamina C, cynk, selen	2 kapsułki dziennie, najlepiej podczas posiłku	<ul style="list-style-type: none"> ze względu na obecność ekstraktu z owoców czarnego bzu zalecany również w celu wspomagania prawidłowego funkcjonowania układu odpornościowego, m.in. w okresie jesienno-zimowym i w czasie przesilenia wiosennego, forma żelatynowych kapsułek łatwych do połknięcia
Plusssz 100% Multiwitamina + Minerale (10 witamin i 5 składników mineralnych + koenzym Q ₁₀) tabletki musujące	koenzym Q₁₀ , witamina C, witamina E, witamina B ₁ , witamina B ₂ , niacyna, kwas pantotenowy, witamina B ₆ , biotyna, kwas foliowy, witamina B ₁₂ , wapń, magnez, cynk, miedź, selen,	1 tabletkę dziennie (rozpuścić w 200 ml chłodnej wody)	<ul style="list-style-type: none"> z sokiem owocowym w proszku, smak mango-pomarańcza, może zawierać laktozę (z mleka), zawiera substancje słodzące

Nazwa i postać	Składniki	Zalecane spożycie	Informacje dodatkowe
ZDROVITAL (9 witamin i 1 składnik mineralny) tonik	ekstrakt z żeń-szenia , biotyna, witamina B ₆ , tiamina, ryboflawina, niacyna, kwas pantotenowy, kwas foliowy, witamina C, witamina B ₁₂ , żelazo	2 razy dziennie po jednej łyżce stołowej (15 ml) rozcieńczonej w 100 ml wody, herbaty, soku lub innego płynu	<ul style="list-style-type: none"> nie zawiera cukru, zawiera substancje słodzące i konserwujące, może zawierać śladowe ilości glutenu, po otwarciu przechowywać w lodówce i spożyć w ciągu 30 dni od otwarcia
Centrum Energia (13 witamin i 8 składników mineralnych) 30 tabletek	wyciąg z miłorzębu japońskiego , wyciąg z żeń-szenia , witamina A, witamina E, witamina C, witamina K, tiamina, ryboflawina, witamina B ₆ , witamina B ₁₂ , witamina D, biotyna, kwas foliowy, niacyna, kwas pantotenowy, żelazo, jod, miedź, mangan, chrom, molibden, selen, cynk	1 tabletkę dziennie, najlepiej w trakcie posiłku	<ul style="list-style-type: none"> ze względu na zawartość m.in. wyciągu z żeń-szenia, witamin z grupy B oraz żelaza, przyczynia się do zmniejszenia uczucia zmęczenia i znużenia, zawiera wyciągi z miłorzębu japońskiego i z żeń-szenia, które mogą powodować interakcję z niektórymi lekami, nie zaleca się stosowania suplementu diety u kobiet w ciąży i kobiet karmiących
Vitasecret (11 witamin i 10 składników mineralnych) tabletki	wyciąg z owoców opuncji figowej , wyciąg z liści ostrokrzewu paragwajskiego , witamina E, witamina K, tiamina, ryboflawina, witamina B ₆ , witamina B ₁₂ , witamina D ₃ , biotyna, kwas foliowy, niacyna, kwas pantotenowy, fosfor, magnez, żelazo, jod, miedź, mangan, chrom, molibden, selen, cynk	1 tabletkę dziennie	<ul style="list-style-type: none"> nie powinien być spożywany przez osoby, które przyjmują leki przeciwzakrzepowe z antagonistami witaminy K (np. warfaryna, acenokumarol)
Vitter Blue, Multiwitamina + Minerale (9 witamin i 7 składników mineralnych) tabletki musujące	witamina C, niacyna, witamina E, kwas pantotenowy, ryboflawina, witamina B ₆ , tiamina, kwas foliowy, biotyna, witamina B ₁₂ , magnez, żelazo, cynk, miedź, mangan, jod, selen	1 tabletkę dziennie (rozpuścić w 200 ml chłodnej wody)	<ul style="list-style-type: none"> smak pomarańczowy, zawiera źródło fenyloalaniny, cukier i substancje słodzące

Nazwa i postać	Składniki	Zalecane spożycie	Informacje dodatkowe
Centrum Ona (13 witamin i 11 składników mineralnych) tabletki	witamina A, witamina E, witamina C, witamina K, witamina B ₁ , witamina B ₂ , witamina B ₆ , witamina B ₁₂ , witamina D, biotyna, kwas foliowy, niacyna, kwas pantotenowy, wapń, fosfor, magnez, żelazo, jod, miedź, chrom, molibden, selen, cynk	1 tabletkę dziennie	<ul style="list-style-type: none"> zawiera wysoki poziom wapnia, żelaza oraz kwasu foliowego, tabletkę można podzielić wzdłuż linii, aby łatwiej się ją połykało
Centrum On (13 witamin i 11 składników mineralnych) tabletki	witamina A, witamina D, witamina E, witamina K, witamina C, tiamina, ryboflawina, niacyna, witamina B ₆ , kwas foliowy, witamina B ₁₂ , biotyna, kwas pantotenowy, wapń, fosfor, magnez, żelazo, cynk, miedź, selen, chrom, molibden, jod	1 tabletkę dziennie	<ul style="list-style-type: none"> zawiera wysoki poziom magnezu oraz witaminy B₁ i B₅, tabletkę można podzielić wzdłuż linii, aby łatwiej się ją połykało
Vitotal dla mężczyzn (12 witamin i 10 składników mineralnych) tabletki	wyciąg z liści mate, wyciąg z korzenia żeń-szenia, wyciąg z kłącza imbiru, lecytyna sojowa, likopen , witamina A, luteina, witamina E, witamina C, witamina K, tiamina, ryboflawina, witamina B ₆ , witamina B ₁₂ , witamina D, biotyna, kwas foliowy, niacyna, kwas pantotenowy, fosfor, magnez, żelazo, jod, miedź, mangan, chrom, molibden, selen, cynk	1 tabletkę dziennie	<ul style="list-style-type: none"> zawiera soję i produkty pochodne, nie należy spożywać łącznie z innymi preparatami witaminy A, nie może być stosowany dłużej niż 3 miesiące, w przypadku stosowania leków należy skonsultować przyjmowanie preparatu zawierającego żeń-szeń z lekarzem

Piśmiennictwo:

Strony aptek internetowych:

<https://gemini.pl/kategoria/zdrowie/witaminy-i-minerale/multiwitamina>

https://www.doz.pl/apteka/k4332-Kompleksy_witamin

Omówienie przypadku

Kobieta w wieku 65 lat zgłasza się do apteki z problemem osłabienia organizmu, szybkim męczeniem się i brakiem apetytu. Ponadto przyznaje, że zajad, który pojawił się w kąciku ust dwa dni wcześniej, utrudnia jej spożywanie posiłków. Podejrzewa, że te objawy mają związek z chorobą, którą przechodziła miesiąc wcześniej. Pacjentka leczy się przewlekłe z powodu nadciśnienia i choroby refluksowej przełyku oraz cierpi na nietolerancję glutenu. Ponadto informuje, że ma problem z połykaniem tabletek o dużych rozmiarach.

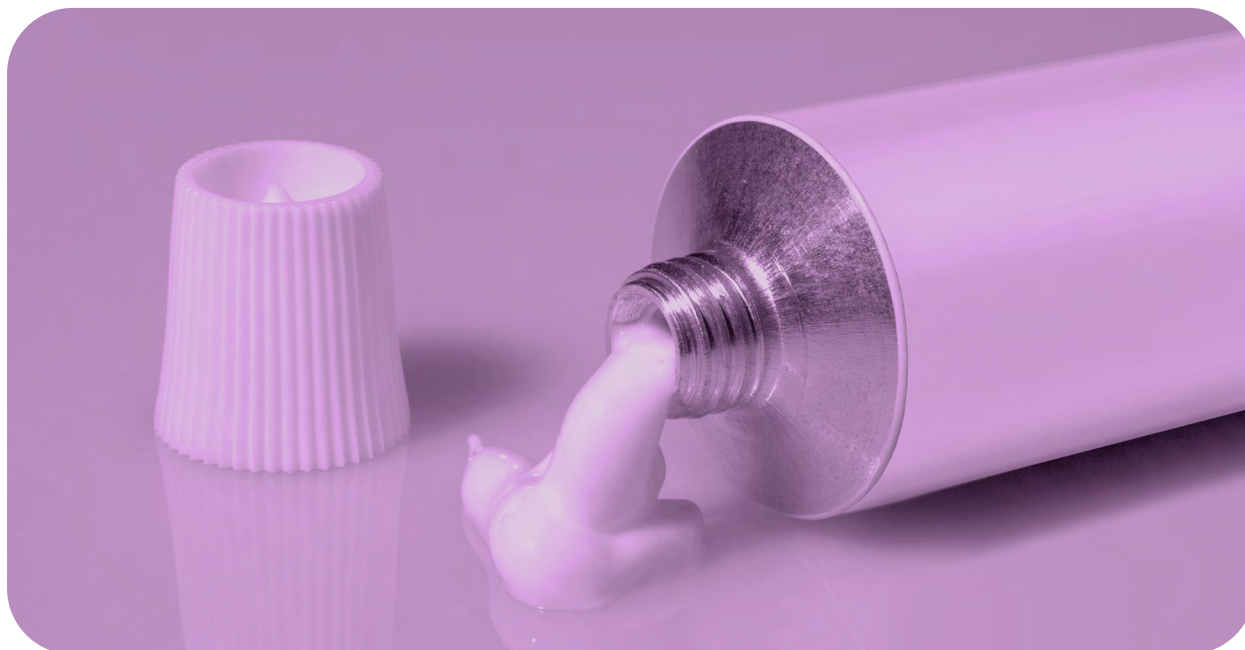
Oczekiwania pacjenta

Pacjentka jest zaniepokojona brakiem sił i prosi, aby polecić jej preparat, który „postawi ją na nogi” i nie będzie zawierał glutenu, ponieważ nie toleruje tego składnika. Chce wybrać preparat spośród suplementów diety.

Odpowiedź na obawy pacjenta

W trakcie wizyty pacjentki w aptece wyjaśniono, że organizm w trakcie infekcji zużywa więcej białka i energii, co w połączeniu z dietą, przy której planowaniu tej potrzebnej nadwyżki nie uwzględniono, może skutkować niedożywieniem. Zmniejszona podaż witamin i składników mineralnych w przebiegu choroby może sprzyjać wystąpieniu niedoborów pokarmowych objawiających się osłabieniem i uczuciem ciągłego zmęczenia. Ponadto, zapalenie kącika ust może świadczyć o niedoborze witaminy B₂, żelaza lub cynku (Park et al., 2011).

Z tego powodu pacjentce zarekomendowano witaminowo-mineralny suplement diety *Centrum Silver 50+*. Produkt ten wybrano z uwagi na jego bogaty skład, który pomaga przywrócić siły i energię, a także przyspieszyć powrót do zdrowia po przebytej chorobie. Co więcej, jest on produkowany w standardzie Good

Manufacturing Practices, co daje gwarancję najwyższych standardów jakości i zapewnia, że produkt zawiera zadeklarowany rodzaj i ilość składników odżywczych. Na wątpliwości pacjentki dotyczące zawartości glutenu poinformowano ją, że tabletki *Centrum Silver 50+* nie zawierają tego składnika. Ponadto, na pytanie pacjentki o możliwość podziału tabletki z powodu problemów z połykaniem tych o dużych rozmiarach, poinformowano ją, że może je podzielić wzdłuż linii, a specjalna powłoczka ułatwi ich połykanie. Na koniec polecono *LIPSkin maść na zajady* z tlenkiem cynku, wyciągiem z szalwii i witaminą B₂, która tworząc warstwę ochronną, pomoże łagodzić pieczenie skóry wokół ust i zredukować uczucie dyskomfortu.

Zalecenia

W celu wzmocnienia funkcjonowania organizmu po przebytej chorobie i uzupełnienia ewentualnych braków witamin i mikroelementów zarekomendowano pacjentce suplement diety zawierający kompleks witamin i minerałów oraz dodatkowo polecono maść na zajady. Poinformowano pacjentkę o sposobie przyjmowania preparatu, długości suplementacji oraz sposobie stosowania maści. Pacjentka podziękowała za przekazane informacje i dobór odpowiednich produktów.

Piśmiennictwo:

Park, K. K., Brodell, R. T., & Helms, S. E. (2011). Angular cheilitis, part 2: nutritional, systemic, and drug-related causes and treatment. *Cutis*, 88(1), 27–32.

Checklista konsultacji w aptece

Upewnij się, że rekomendujesz pacjentowi dobry suplement i skorzystaj z checklisty.

- Zapytano pacjentkę o leki stosowane przewlekle
- Zapytano o leki stosowane doraźnie
- Zapytano o stosowane suplementy diety
- Zapytano o odczuwane dolegliwości
- Ustalono, że stosowanie suplementu diety może wspomóc zdrowie pacjenta, a lek nie jest konieczny
- Na podstawie wywiadu dobrano najlepszy dla pacjentki preparat witaminowy
- Poinformowano o sposobie przyjmowania suplementu i czasie trwania suplementacji
- Sprawdzone czy nie występują interakcje pomiędzy składnikami suplementu diety, a lekami zażywanyymi przez pacjentkę
- Poinformowano o konieczności modyfikacji stylu życia
- Sprawdzone czy wybrany preparat nie zawiera składników, których pacjentka unika w diecie
- Sprawdzone, czy pacjentce odpowiada sposób podania suplementu diety, jego postać, częstotliwość przyjmowania oraz czas suplementacji

Rozszerzona informacja o serii Centrum

▪ **Tabela 7. Porównanie suplementów diety z serii Centrum®.**

Nazwa preparatu i postać	Skład	Sposób użycia	Dodatkowe informacje
Centrum Kompletnie od A do Z 30 i 100 tabletek	witamina A, witamina E, witamina C, witamina K, tiamina, ryboflawina, witamina B ₆ , witamina B ₁₂ , witamina D, biotyna, kwas foliowy, niacyna, kwas pantotenowy, wapń, fosfor, magnez, cynk, jod, miedź, mangan, chrom, molibden, selen, żelazo	dorośli: 1 tabletkę dziennie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazania: uzupełnienie diety w witaminy i minerały, osłabienie odporności, zmęczenie, ▪ posiadają specjalną powłoczkę, aby ułatwić ich połykanie, ▪ jeżeli wystąpią trudności w połykaniu, tabletkę można podzielić wzdłuż linii
Centrum Ona 30 i 90 tabletek	witamina A, witamina D, witamina E, witamina K, witamina C, tiamina, ryboflawina, niacyna, witamina B ₆ , kwas foliowy, witamina B ₁₂ , biotyna, kwas pantotenowy, wapń, fosfor, magnez, żelazo, cynk, miedź, selen, chrom, molibden, jod	dorośle kobiety: 1 tabletkę dziennie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zestaw składników opracowany specjalnie dla kobiet, jako uzupełnienie diety sprzyjające zachowaniu dobrej kondycji fizycznej i umysłowej, ▪ tabletkę można podzielić wzdłuż linii

Nazwa preparatu i postać	Skład	Sposób użycia	Dodatkowe informacje
Centrum On 30 i 90 tabletek	witamina A, witamina D, witamina E, witamina K, witamina C, tiamina, ryboflawina, niacyna, witamina B ₆ , kwas foliowy, witamina B ₁₂ , biotyna, kwas pantotenowy, wapń, fosfor, magnez, żelazo, cynk, miedź, selen, chrom, molibden, jod	dorośli mężczyźni: 1 tabletkę dziennie	<ul style="list-style-type: none"> uzupełnienie diety w składniki mineralne i witaminy, których zestaw został opracowany dla mężczyzn, tabletkę można podzielić wzdłuż linii
Centrum Immuno Vitamin C Max 14 saszetek z proszkiem musującym	witamina C 1000 mg , witamina D, tiamina, ryboflawina, niacyna, witamina B ₆ , kwas foliowy, witamina B ₁₂ , kwas pantotenowy, wapń, potas, cynk, magnez, chrom, mangan	dorośli: 1 saszetka dziennie	<ul style="list-style-type: none"> smak pomarańczowy, proszek z saszetki należy rozpuścić w szklance wody i wypić (rozpuszczalny nawet w zimnej wodzie), nie stosować u osób mających predyspozycje do tworzenia kamieni nerkowych lub chorujących na kamicę nerkową, zawiera cukier i substancje słodzące
Centrum Immuno 60 kapsułek	ekstrakt z owoców czarnego bzu , witamina A, witamina D, witamina E, witamina C, cynk, selen,	dorośli: 2 kapsułki dziennie, najlepiej podczas posiłku	<ul style="list-style-type: none"> forma żelatynowych kapsułek, nie stosować u osób mających predyspozycje do tworzenia kamieni nerkowych lub chorujących na kamicę nerkową.
Centrum Ona 50+ 30 tabletek	witamina A, witamina D, witamina E, witamina K, witamina C, tiamina, ryboflawina, niacyna, witamina B ₆ , kwas foliowy, witamina B ₁₂ , biotyna, kwas pantotenowy, wapń, fosfor, magnez, żelazo, cynk, miedź, selen, chrom, molibden, jod	kobiety powyżej 50. r.ż.: 1 tabletkę dziennie	<ul style="list-style-type: none"> zestaw składników opracowany specjalnie dla kobiet po 50. roku życia, tabletkę można podzielić wzdłuż linii

Nazwa preparatu i postać	Skład	Sposób użycia	Dodatkowe informacje
Centrum On 50+ 30 tabletek	witamina A, witamina E, witamina C, witamina K, tiamina, ryboflawina, witamina B ₆ , witamina B ₁₂ , witamina D, biotyna, kwas foliowy, niacyna, kwas pantotenowy, wapń, fosfor, magnez, żelazo, jod, miedź, chrom, molibden, selen, cynk	mężczyźni powyżej 50. r.ż.: 1 tabletkę dziennie	<ul style="list-style-type: none"> zestaw składników opracowany specjalnie dla mężczyzn po 50. roku życia, tabletkę można podzielić wzdłuż linii
Centrum Silver 50+ 30 i 100 tabletek	witamina A, witamina E, witamina K, witamina C, tiamina, ryboflawina, niacyna, witamina B ₆ , kwas foliowy, witamina B ₁₂ , biotyna, kwas pantotenowy, wapń, fosfor, magnez, żelazo, cynk, miedź, mangan, selen, chrom, molibden, jod	osoby powyżej 50. r.ż.: 1 tabletkę dziennie	<ul style="list-style-type: none"> tabletkę można podzielić wzdłuż linii, bezpieczne dla diabetyków
Centrum Energia 30 tabletek	wyciąg z miłorzębu japońskiego 60 mg, wyciąg z żeń-szenia 50 mg, witamina A, witamina E, witamina C, witamina K, tiamina, ryboflawina, witamina B ₆ , witamina B ₁₂ , witamina D, biotyna, kwas foliowy, niacyna, kwas pantotenowy, żelazo, jod, miedź, mangan, chrom, molibden, selen, cynk	dorośli: 1 tabletkę dziennie, najlepiej w trakcie posiłku	<ul style="list-style-type: none"> zawiera wyciąg z miłorzębu japońskiego oraz wyciąg z żeń-szenia, które mogą powodować interakcję z niektórymi lekami, nie zaleca się stosowania suplementu diety u kobiet w ciąży i kobiet karmiących

Piśmiennictwo:

Informacje na temat serii umieszczone na stronie apteki internetowej Gemini: <https://gemini.pl/szukaj?query=centrum>

Centrum

NAJLEPIEJ PRZEBADANE
KLINICZNIE MULTIWITAMINY
NA ŚWIECIE*

*Preparat wielowitaminowy Centrum został opracowany w 1978 r. przez zespół naukowców spółki będącej poprzednikiem GSK Consumer Healthcare. Od tego czasu jego skład był wielokrotnie udoskonalany i unowocześniany, aby zawsze odpowiadał aktualnemu stanowi wiedzy w dziedzinie żywienia. Dane własne GSK. W przeglądzie literatury z lat 2013-2020 marka Centrum była obecna w 11 z 24 badań klinicznych dotyczących preparatów wielowitaminowych.